

Heine-Säkularausgabe minden bizonnyal évtizedekig alapjául szolgál majd az irodalomtörténeti kutatómunkának.

Gombocz István

Robert Buttel: Wallace Stevens. *The Making of Harmonium* Princeton, New Jersey, 1967. Princeton University Press, 269; Robert F. Storey: *Pierrot. A Critical History of a Mask* Princeton, New Jersey, 1978. Princeton University Press, 224.

Wallace Stevens negyvenedik évén túl jelentette meg első verseskötetét. A XX. századi angol-szász költészet tanulmányozói az 1950-es évekre már megegyeztek abban, hogy e könyv korának kiemelkedően jelentős teljesítményei közé tartozik. Robert Buttel azután eloszlatta a hiedelmet, mely szerint Stevens későn, de gyorsan találta meg egyéni hangnemét. A költő egyetemi éveiben, 1898 és 1900 között folyóiratban kiadott, 1900 és 1914 között írt és több, mint félszázadaig kéziratban maradt, majd 1914-ben ismét folyóiratban közölt szövegeit vizsgálván, arra a következtetésre jutott, hogy szerzőjük a viktoriánus költészet módorában kezdett verselni, s végigjárta a romantikától a szecesszióig, majd az avantgarde-ig vezető út minden állomását, míg azután 1915-ben a *Vasárnap reggel* írásának évében – sikerült annyira egyéni jelrendszert teremtenie, hogy ennek alapján Pound és Eliot egyenrangú kortársaként tarthatjuk számon.

E fejlődéstörténeti észrevételt leszámítva Buttel leginkább azzal járult hozzá Stevens életművének megértéséhez, hogy erősen hangsúlyozta kapcsolatát a XIX. századi örökséggel. Az amerikai költő iróniáját jórészt a romantika és a polgárság ellentmondásával magyarázta, történetfelfogását pedig lényegében Arnoldénak feleltette meg, arra hivatkozván, hogy Stevens viktoriánus elődjéhez hasonlóan azt gondolta: a költészet a vallás korábbi szerepkörét hivatott átvenni. A *Harmonium* jelrendszeréről Buttel vajmi keveset tudott kideríteni, s ez a hiány annak tulajdonítható, hogy az irodalmi mű természetéről meglehetősen kialakulatlan fogalmat alkotott magának. A forráskutatók egy részéhez hasonlóan elemek pusztá halmazaként szemlélte a szöveget. Ezért állíthatta, hogy Stevens érett költészetének tartalma már a zsengekben adva volt, csak formát kellett találnia hozzá, s ezért bánt felelőtlenül a képzőművészeti és zenei utalásokkal.

Robert F. Storey elsősorban Buttel könyvéhez kapcsolódik, amikor Pierrot szerepkörét elemzi Stevens költészetében. Elődjének módszertani hibáit is megismétli. Tágabb összefüggésrendszer megvilágítására törekszik: a *commedia dell'arte* földidézésével indítja történeti visszatekintését, ezután a XVIII. század érzelmességével, a romantikus világfájdalommal is foglalkozik, majd Verlaine *Pierrot* (1868) című verséről, Albert Giraud *Holdkóros Pierrot* (1884) című kötetéről, Paul Marguerite-nak – ugyancsak az 1880-as évekből való – *Pierrot, asszonyának gyilkosa* című pantomimjáról és Laforgue-nak e két utóbbi művel körülbelül egyidejű Pierrot-verséről szól. Laforgue költészete köztudottan nagy hatást gyakorolt Eliot és Stevens művészi kialakulására. Storey az ő szövegeik tárgyalásával zárja kötetét, de bővebben csak Stevens munkásságát taglalja. A *Harmonium* leghosszabb költeménye, *A bohóc mint a C betű* áll érdeklődése középpontjában, ezzel a szöveggel foglalkozik legrészletesebben. Inkább csak megismétli azt, amit Buttel Stevens költői szerepjátszásának romantikus és szecessziós előzményéről írt. A szemügyre vett jelenséget nem képes elemezni, mivel módszere kiforratlan.

Motívum-kutató a szó legrosszabb értelmében. Pusztán egymás mellé rendel szövegeket, amelyekben Pierrot a művész hasonmásaként szerepel. A művekkal nem tud mit kezdeni: a XVIII. századi színművek esetében például beéri pusztá tartalomfelfogással. Fejlődéstörténeti vázlata éppen ezért végkövetkeztetés nélkül marad. Az olvasó élvezheti a jól megválogatott képanyagot, de a szövegről csakis azt állapíthatja meg: elméleti igény nélkül történetírás sem lehetséges.

Szegedy-Maszák Mihály

Donald Pizer: *The Novels of Theodore Dreiser. A Critical Study* Minneapolis, 1976. University of Minnesota Press, IX. 382.

Donald Pizer a századvég amerikai realista-naturalista irányzatainak kitűnő kutatója. Pályáján logikus lépés, hogy a közép-nyugati *Couleur locale* képviselője, Hamlin Garland és a Zolát tudatosan követő Frank Norris életművének feldolgozása után Dreiser műveit tette alapos vizsgálat tárgyává.

A Dreiser-kritika már rég túljutott az író életében hangoztatott és közhellyé vált vádakon, amelyek eszközeinek nyersségére, monumentális műveinek megformálatlanságára, aprólcokos részletekkel való túlszűfoltóságára, helyenként szenti-